

ПРЕДМЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ МИСТЕЦТВА У ВИМІРАХ ІСТОРІОРИЗАЦІЇ

В статті розглянуто проблеми трансформації предмету психології мистецтва у контексті прaxeологічного повороту в психологічній теорії та арт-терапії. Обстоюється доцільність розширення предметного поля цієї міждисциплінарної області на межі соціальної психології, психології мистецтва та історичної психології. Розкрито провідне значення соціокультурної парадигми та системного підходу в аналізі структур художньої комунікації. Показано, що історіоризація соціальної психології мистецтва збагачує її методичний арсенал засобами діахронного аналізу форм світу мистецтва, психолого-історичної реконструкції особливостей розвитку мистецько-естетичної поведінки особистості в контексті способів естетизації повсякденності.

Ключові слова: соціальна психологія мистецтва, історіоризація, історична психологія, естетизація повсякденності, арт-терапевтична практика.

In this article were studied problems of transformations of art psychology subject, social psychology of art and art therapy, in the context of praxeological turn in psychological theory and art-therapy. We stand on the positions of expediency of expanding the subject field of this interdisciplinary region on the border of social psychology, art psychology and historical psychology. Shown the main meaning of the socio-cultural paradigm and systematic approach in the analysis of the structures of artistic communication. It is shown that historization of social psychology of art enriches it's methods arsenal with the use of a diachronic approach the development of artistic and aesthetic personal behavior in the context of the ways of aesthetization of everyday life.

Keywords: social psychology of art, historiography, historical psychology, aesthetics of everyday life, art-therapeutic practice.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації, інтенсифікації соціальних процесів ускладнюється характер соціалізації та примножуються її виміри. Видозміни естетичної лінії соціалізації виявляються у варіативності мистецько-естетичного розвитку особистості, який поєднує індивідуалізацію, творчу самореалізацію з типізацією її мистецького сприймання. З-поміж суперечностей розвитку культурно-естетичної культури та компетентності сучасної особистості особливо вирізняються ті, які породжуються макросоціальними контекстами культурного розмаїття, міжкультурних діалогів та стрімкої урбанізації. Вони є джерелом нових теоретико-методологічних та практичних синтезів для соціальної психології мистецтва, які сприяють розширенню предметного поля цієї субгалузі. На думку французького філософа Ж. Рансьєра мистецтво в сенсі організації життя є не лише сферою творчої самореалізації, а й політикою, одним із соціальних порядків, певним «режимом» існування людини в соціумі [12]. Звідси впливають його естетичні та соціально-психологічні функції, зокрема тісний зв'язок із соціально-психологічною реальністю в її традиційній та новочасній динаміці.

На початку минулого століття труднощі та деформації естетичного розвитку особистості привернули увагу вчених до проблем психології мистецтва,

зокрема модерного. В теорії та практиці цієї академічної галузі зформувалися три потужні потоки осмислення естетичного та мистецького розвитку особистості. Перший виник на межі з психологією творчості. Він пов'язаний з пошуком культурно-історичних та психологічних закономірностей самореалізації мистця, а також аматора, в просторі видів та жанрів мистецтва.

Другий струмінь пошуку став продовженням студій в галузі експериментальної естетики, які поєдналися з проблематикою психології особистості та соціальної психології. Відомо, що у другій половині XIX століття один з піонерів експериментальних студій психічних процесів Г. Фехнер вказав на значущість вивчення сприймання прекрасного [22]. Науку, якій належить стати вінцем психологічних вчень, він назвав експериментальною естетикою. Стрижнем сучасної емпіричної естетики виступає психологія мистецтва, в межах якої аналіз естетичного сприймання доповнився розумінням творів мистецтва особистістю (прикладна психологія за Т. Ліппсом) [22] чи публікою.

Некласична позиція психології мистецтва дозволила перейти до вивчення двох блоків проблем: по-перше, розвитку особистості, зокрема творця; по-друге, художньої перцепції та інтерпретації, зокрема в ігровій формі. У розвідках цього спрямування відобразилися, з одного боку, примхливість поєднання видів та жанрів у творчості митців, неповторність їхнього художнього бачення на тлі виникнення нових стилів (приміром дадаїзм, експресіонізм, імпресіонізм, кубізм, сюрреалізм та багато інших). З другого боку, були започатковані спеціальні студії мистецького досвіду, смаків та переживань різних аудиторій глядачів чи слухачів [14]. У фокус уваги дослідників потрапляють психологічні особливості опосередкованої мистецької взаємодії, приміром кіноглядача зі світом прекрасного (ера кіно). Тим самим перші два напрями, в яких психологія та мистецтво вступали у плідний міждисциплінарний діалог, спрямовують на аналіз дефіцитів й неповноти естетичного та мистецького розвитку особистості в добу модерну та пошук стратегій більш повної реалізації його ресурсів у процесі соціалізації.

Натомість осмислення впливу мистецтва на особистість крізь призму її внутрішньої картини хвороби продовж XX століття утворює окреме потужне річище [3]. Ці шукання стали основою численних розвідок та практичних здобутків на межі психології, мистецтва та медицини. Біля витоків виникнення арт-терапії як плідного напрямку надання психотерапевтичної та психокорекційної допомоги засобами мистецтва стояли З. Фрейд та К. Юнг [21; 22]. Тривалий час ідеї психоаналізу та аналітичної психології залишалися головними орієнтирами розвитку теорії та практики арт-терапії, проте згодом були доповнені іншими підходами (когнітивно-поведінковий, тілесно-орієнтований тощо). Якщо психологія мистецтва артикулювала труднощі естетичного розвитку та художньої самореалізації особистості доби модерну на тлі масовості мистецтва, то арт-терапія торувала шляхи зміцнення її психічного здоров'я засобами збагачення мистецько-естетичного світу людини.

На тлі безсумнівних успіхів арт-терапії стало зрозуміло, що цей підвид надання психологічної допомоги прихильний до доволі плюралістичного кор-

пусу теорій особистості та концепцій її генези, в яких недостатньо враховуються закономірності мистецько-естетичного розвитку особистості в світі, що стрімко змінюється. З огляду на багатовекторність спрямування завдань теорії психології мистецтва та арт-терапевтичної практики виникає необхідність уточнити предметне поле психології мистецтва з тим, щоб на перетині синхронних та діахронних студій естетичного розвитку особистості знайти фокус їхнього синтезу. Інакше кажучи, розширення предметного поля психології мистецтва відбувається завдяки утворення нової субгалузії, проблематика якої диктує перехід від розгляду синхронної взаємодії особистості зі світом мистецтва до аналізу діахронного розгортання цих процесів у вимірах соціально-історичної психології мистецтва.

Мета зазначеної статті полягає в аналізі проблем соціальної психології мистецтва в історичному вимірі та визначення історичних ракурсів її предмету з врахуванням логіки становлення предмету психології мистецтва загалом.

Завдання статті полягають у наступному:

1. Визначити предметне поле психології мистецтва та соціальної психології мистецтва у вимірах синхронного аналізу розвитку особистості та складових мистецької комунікації.

2. Окреслити предметне поле історичної психології мистецтва в історичній діахронії перетворень регулярних практик повсякденності.

Огляд існуючих напрацювань. Яскравим прикладом історіоризації предмету психології мистецтва стала рання праця Л. Виготського «Психологія мистецтва» [4]. Відомо, що вона передувала створенню вченим культурно-історичної теорії розвитку вищих психічних функцій. Проте вже в ній з неklasичних позицій здійснюється пошук цілісної клітинки генези особистості в мистецтві, якою визначається переживання. В динаміці переживань особистості відкривається на перший погляд незбагненна логіка внутрішньої форми художнього твору, яка сягає своїх вершин у стані катарсису. Поряд з цим, у численних працях соціологів та соціальних психологів початку ХХ століття простежується лінія аналізу мистецьких форм розвитку цивілізації, ментальності, поведінки, які узагальнюються на рівні типів культур (П. Сорокін, О. Шпенглер) [15; 18].

Погляд на структуру світу мистецтва сформувався значною мірою завдяки фундаментальному аналізу соціальної динаміки культури, зокрема мистецьких форм, який здійснив П. Сорокін у праці «Соціальна та культурна динаміка» [15]. Вслід за ним А. Моль апелює до новочасного культурно-мистецького середовища, в якому віднині переважають засоби масової комунікації [8]. Французький вчений говорить про фактори формальної та неформальної структуризації культурно-мистецького середовища на основі інституцій (арт-галереї, видавництва, творчі центри, школи тощо). Одна з основних ідей його книги «Соціодинаміка культури» – це положення про динаміку циклів у культурі. Утвердження системного та інформаційного підходів в аналізі мистецької комунікації в розмаїтті каналів впливу стало важливим кроком у розвитку психології мистецтва [8].

Опираючись на ресурси теорії комунікації в соціальній психології виокремлюється міждисциплінарна область – соціальна психологія мистецтва, пред-

метом якої виступають різноманітні форми та рівні мистецької взаємодії та комунікації. Вивчення психології сприймання й розуміння творів мистецтва є її важливим напрямом. У вітчизняній психолого-педагогічній науці значний внесок в розробку проблем психології мистецького, зокрема художнього сприймання, належить О. Рудницькій та її школі [13]. З-поміж зарубіжних досліджень слід згадати фундаментальну працю Б. Функа, яка присвячена психології сприймання творів образотворчого мистецтва [19], методологічні та психолого-історичні шукання В. Семенова та М. Хренова [14; 17]. Данський психолог Б. Функ окреслює основні підходи до проблеми сприймання та розуміння творів мистецтва – психофізичний, когнітивний, психоаналітичний, феноменологічний, екзистенційний [19]. Про екзистенційний вимір розвивальної гри у вимірах художньо-естетичної діяльності, літературної творчості говорить також В. Москалець [9].

На жаль, привабливі ідеї соціальної психології мистецтва, знахідки на теренах рецептивної, структурної чи символічної естетики знайшли послідовників швидше поміж мистецтвознавців, музикознавців, літературознавців, а ніж соціальних психологів.

Виклад результатів дослідження. Подивування складністю та багаторівневістю новочасної мистецької комунікації нині змінюється розумінням розмаїття естетичних картин світу, їхньою історичною варіативністю. Стає зрозумілим, що парадигмальні повороти в естетиці та психології не лише зумовлюють категоріальні перебудови у корпусі понять (приміром, несподіваний відступ категорії «прекрасне» на користь категорії «потворне»), а торкаються більш глибоких механізмів мистецького процесу [11; 16]. На нашу думку, вони свідчать про зміни способів соціального конструювання світу мистецтва в єдності його естетичних та соціальних функцій. Новочасні мистецькі практики кореспондують з регулярними формами поведінки в епоху суспільства ризику, відтак слугують запобіганню їхнього викривлення та сприяють гармонізації розвитку особистості. Для прикладу згадаємо перформативний поворот у багатьох видах мистецтва (приміром танцювальному), який сприяє популярності арт-терапевтичних практик [1; 3].

На нашу думку, теорія та практика арт-терапевтичної допомоги складається з теоретико-методологічного та методичного блоків, які, з огляду на певну розрізненість, утворюють такий собі дріб. Сума концепцій та методичних арсеналів арт-терапії у чисельнику завдячує існуванню «затіненого» теоретико-методологічного знаменника, який потребує спеціального розгляду в термінах соціальної психології та історії.

Згаданий знаменник представлений цілою низкою відгалужень, співмножників психології мистецтва, її субгалузей. Охарактеризуємо зазначені співмножники детальніше. Очевидно, що всі вони належать до області культурної та історичної психології. В їхніх межах мистецько-естетична реальність розглядається у різних площинах, а саме: емпіричної естетики, психології мистецтва, соціальної психології мистецтва, історичної психології мистецтва. Емпірична естетика вивчає мистецько-естетичну реальність як естетичний феномен, насамперед, з використанням кількісних методів. Тоді як психологія мистецтва,

вивчає закономірності та механізми естетичного розвитку особистості та її естетичного досвіду переживання, сприймання, розуміння творів мистецтва у його зв'язку з духовним розвитком.

Предметом соціальної психології мистецтва виступає вивчення синхронно функціонуючої системи художньої комунікації у певний спосіб структурованому мистецько-художньому середовищі. Предмет історичної психології мистецтва окреслюється у межах соціокультурного виміру історичного процесу. Йдеться про психологічне вивчення історично зумовлених змін регулярних естетичних практик особистості й спільнот, їхньої ментальності у певний спосіб естетизованому доквіллі. Відтак, опираючись на теоретичні моделі цих областей психології мистецтва, схеми та стратегії арт-терапевтичної допомоги дослідник може врахувати особливості історичного розвитку особистості та мистецької комунікації, з огляду на вид та жанр мистецтва на тлі історичної ментальності та рівня й характеру естетизації повсякденності.

Розкриємо зміст соціально-психологічного співмножника означеної формули. У соціально-психологічних студіях з проблем психології мистецтва виднокрай рецептивної естетики розширюється завдяки зверненню до методології соціального ситуаціонізму та соціального конструкціонізму. Теоретичні моделі комунікативного спрямування поєднують особистість творця та творчо налаштованого реципієнта каналами комунікації, які мають свою особливість та специфіку в межах кожного виду мистецтва в одну систему [8; 14]. Мистецтво трактується при цьому як своєрідний засіб комунікації, як певна символічна система спілкування у зв'язку з іншими символічними системами культури.

Шукання на теренах соціальної психології мистецтва спрямовані на аналіз психічного, як регулятора соціальної взаємодії в системі культурно-мистецького середовища, відтак передбачають уточнення корпусу основних понять. Подальша деталізація предмету цієї субгалузії здійснюється у двох основних напрямках: детального аналізу понять «культурно-мистецьке середовище» та визначенні його структури; вивченні основних рівнів соціальної взаємодії в системі культурно-мистецького середовища. Узагальнений погляд на «світ мистецтва» запропонував автор інституційної теорії Г. Дікі. В книзі «Коло мистецтва» вчений описує його як сукупність п'яти основних принципів, або складових:

1) художник – це індивід, котрий свідомо бере участь у створенні мистецького твору; 2) мистецький твір – це артефакт, який створений для того, щоб бути представленим публіці зі світу мистецтва; 3) публіка – це група індивідів, до певної міри готових зрозуміти представлений їм об'єкт; 4) світ мистецтва – це спільність всіх систем світу мистецтва; 5) система світу мистецтва – це межі представлення художником мистецького твору зі світу мистецтва [20, с. 229].

З погляду комунікативного підходу мистецько-естетичне доквілля варто структурувати за видами мистецтва. Вслід за Ю. Борєвим до них віднесемо такі: телебачення, музика, література, кіномистецтво, архітектура, скульптура, живопис, дизайн, декоративно-ужиткове мистецтво, театр, хореографія, естрадно-циркове мистецтво. Проаналізуємо дані дослідження ставлення учнів до різних видів мистецтва, яке було проведеного нами спільно з Г. Білавич у 1998 році.

Опитування 177 учнів загальноосвітніх шкіл м. Івано-Франківська та області (з них 82 хлопці та 95 дівчат) показало помірну позитивну кореляцію ($R=0,57$, при $p=0,001$) між оцінками дівчат та хлопців [7, с. 49–50]. На перші місця хлопці поставили телебачення, музику, кіно й літературу, натомість дівчата віддали перевагу музиці, літературі, телебаченню й дизайну. Види мистецтва, котрі мають видовищний характер і дозволяють учневі бути учасником святкових дійств, карнавалів, перформансів, а також споглядати концерти та театральні вистави у складі публіки отримали нижчі оцінки.

Поряд з соціально-психологічним підходом в аналізі мистецько-естетичної поведінки особистості актуальним видається діахронний аналіз мистецько-естетичної комунікації в контексті історичних змін повсякденності, оскільки інтерес до телебачення та кіномистецтва виник відносно недавно (від німого кіно до звукового, від чорно-білого до кольорового, від малоформатного до широкоформатного тощо), натомість любов до театру сягає глибини віків і пов'язана з народними обрядодійствами.

Вагомою у цьому контексті видається роль генетичної психології та психології мистецтва як посередниці «між соціальною психологією та історією» [17, с. 191]. У книзі «Соціальна психологія мистецтва: перехідна епоха» М. Хренов говорить про перехідні процеси в історії як привабливий об'єкт соціальної психології [17, с. 28]. Фокусом наукового пошуку на цьому терені є аналіз перетворень регулярних соціальних практик, які забезпечують достатній рівень та певний спосіб естетизації повсякденності.

Психолого-історичний підхід дозволяє виявити соціально-психологічний первень теорій перформансу. Останні наразі апелюють до пошуків на теренах культурної антропології та намагаються повернути мистецтву його «втіленість» в реальній ігровій стихії свята та обряду (В. Тернер, Р. Шехнер) [23]. Поза діахронним, психолого-історичним аналізом закономірностей трансформацій ритуалу в житті сучасної людини, ігровий характер перформансу не розкриває своєї сутності й залишається незрозумілим. Тому сучасні прийоми естетизації тілесності (приміром, захоплення татуванням) в часом далеких від категорії прекрасного проявах видаються дослідникам швидше примхами мистецького розвитку, епатажем, і ніяк не виявом труднощів естетичного розвитку в умовах техногенної цивілізації та урбанізованого довкілля.

Зрештою, фахівці в галузі естетики західно-європейського мистецтва розрізняють низку її різновидів з власною понятійною базою та предметом дослідження (В. Петров-Стромський; В. Татаркевич) [11; 16]. В межах цих естетичних систем видозмінюється не лише корпус основних естетичних категорій (приміром за лінією прекрасне – потворне), а й саме трактування естетичного розвитку особистості, погляди на характер естетичної активності (від наслідування досконалості природи до її перевершення суб'єктом творчості), особливості сприймання та розуміння мистецтва (фольклорного, модерного, постмодерного тощо).

Дослідження особливостей сприймання інструментальної музики підлітками, яке було проведене І. Найдиш в 2008 році показало, що учні надають перевагу сучасній музиці (78%). Про свій інтерес до класичної та народної

музики зі 100 учасників опитування повідомили відповідно лише 12% та 10%. Проте за результатами прослуховування музичних творів була з'ясована інша картина, а саме: під впливом прослуховування творів класичної та народної музики у 53% учнів покращилося самопочуття, зросла активність й піднявся настрій (у 43% та 33% відповідно навпаки). Натомість під час прослуховування творів рок-музики лише у 26% учнів покращилося самопочуття й зросла активність, а у 67% учнів ці показники погіршилися [10].

Зміни мистецьких уподобань як дорослих, так і дітей нині відбуваються у контексті впливу різних культур та їхнього розмаїття. У зв'язку з цим згадаємо про популярний у всьому світі вид японського кіномистецтва – аніме, який представлений переважно серіалами, що екранізують японські комікси (мангу). Жанр мальованого фільму для дорослих, юнаків та підлітків має яскраве етнокультурне обличчя та власну мову. З огляду на індигенність цього феномену у курсовій роботі М. Козань, яка була виконана під нашим керівництвом, застосовувався контент-аналіз, було здійснено наступні порівняння: по-перше, тематики анімаційних текстів 2005 та 2014 років; по-друге, змісту статей у низці тематичних журналів («Аніме» та «Шпиль»). Одиницями аналізу обрано назву твору, імена героїв, опис зовнішності, опис поведінки. Результати студій показали, що аніме-фільми розраховані на різну за віком аудиторію (жанри кодомо, сейнен, дзьосей тощо). Популярність стилів аніме за останнє десятиліття зростає, змінюється їх стилістика (від романтики й містики до драми й пригод тощо). Психологічним механізмом впливу аніме-текстів на особистість слід вважати багаторівневість системи символічно-графічної мови, якій властива етнокультурна домінанта.

Реалізація принципу історизму в на теренах соціальної психології мистецтва дозволяє розрізняти конструювання естетичного розвитку особистості в межах різних естетичних систем, зокрема застосовуючи метод психолого-історичної реконструкції. Розгляд мистецької комунікації як мистецької практики (танцювальної, музичної) дозволяє простежити соціально-психологічні закономірності їхніх трансформацій вкупі зі змінами ритмів повсякденних практик різних епох (приміром музики дзвонів) [1; 6; 7].

Праксеологічний підхід до історичного розвитку світу мистецтва та його діячів дозволяє з'ясувати не лише естетичні, а й соціально-психологічні функції мистецьких практик. Вони у різних поєднаннях, з огляду на видове та жанрове розмаїття, слугують збереженню життєздатності й життєстійкості особистості, забезпеченню її благополуччя та профілактики труднощів соціального існування в контексті повсякденності тої чи іншої історичної епохи.

Висновки. Глокальність контексту існування сучасної особистості потребує більш повного осмислення мистецько-естетичної реальності у соціально-психологічному вимірі. Йдеться не лише про вивчення закономірностей естетичного розвитку особистості, психологічних механізмів творчості митця та сприймання творів мистецтва, а й про психолого-історичні віхи естетизації повсякденності життя сучасної людини. Розробка спільних стратегій на терені академічного вивчення мистецько-естетичного розвитку особистості та надання їй психологічної допомоги мистецько-естетичними засобами передбачає роз-

робку спільної методологічної платформи, перш за все в плані уточнення предметного поля наукового пошуку.

Спрямування вістря соціально-психологічного аналізу на розгляд мистецько-естетичних зв'язків, які конструюються в тій чи іншій ситуації художньої комунікації в залежності від виду та жанру мистецтва, мистецького середовища територіальної спільноти (міста та села) дозволить значно розширити зазначений контекст пошуку на теренах соціальної психології мистецтва, а саме: в синхронії надати йому комплексного соціально-психологічного вектору, в діахронії – психолого-історичного.

1. Айламазян А. М. Танцевальные практики: семиотика, психология, культура / под. ред. А. М. Айламазян. Москва : Смысл, 2012. 287 с
2. Бенеш Г. Психологія dtv-Atlas; Довідник / пер. з нім. ; наук. ред. В. О. Васютинський. Київ : Знання-Прес, 2007. 510 с.
3. Вознесенська О. Мова Л. Арт-терапія в роботі практичного психолога: Використання арт-технологій в освіті. Київ : Шкільний Світ, 2007. 120 с.
4. Выготский Л. С. Психология искусства / под ред. М. Г. Ярошевского. Москва : Педагогика, 1987. 344 с.
5. Литвин-Кіндратюк С. Д. Эстетика повседневности в измерениях исторической психологии искусства. *Историческая психология: истоки и современное состояние* : монографія / автор. кол. ; под. ред. Н. И. Коваля, В. И. Подшивалкиной, О. В. Яремчук. Одесса : Одесск. нац. ун-т, 2012. С. 331–349.
6. Литвин-Кіндратюк С.Д. Історичні перетворення ритуальної поведінки та музично-акустичне доквілля: трансдисциплінарний ритмоаналіз. *Психологія особистості*. 2017. № 1. С. 44–51.
7. Литвин-Кіндратюк С. Д., Білавич Г. С. Формування художньо-естетичної культури школярів засобами народознавства. Івано-Франківськ : Плай, 1998. 120 с.
8. Моль А. Социодинамика культуры / вступ. стаття, ред. и прим. Б. Бирюкова, Р. Х. Харипова, С. Н. Плотникова ; [пер. с франц]. Москва : Прогресс, 1973. 405 с.
9. Москалець В. П. Розвиток особистості учня методом художньо-естетичної екзистенційної гри. *Психолого-педагогічні та методичні проблеми розвивального навчання* / за ред. Б. Скоморовського. Івано-Франківськ, 1998. С. 16–27.
10. Найдиш І. В. Психологічні особливості сприймання інструментальної музики в підлітковому віці : дипломна робота на здоб. освіт.-кваліф. рівня «Спеціаліст» за спец. «Психологія» / Наукова бібліотека Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2008. 83 с.
11. Петров-Стромский В. Ф. Три эстетики европейского искусства. *Вопросы философии*. 2000. № 10. С. 155–170.
12. Рансьер Ж. Эстетическое бессознательное / сост., пер. с франц. и послесл. В. Е. Лапицкого. Санкт-Петербург ; Москва : Машіна, 2004. 128 с.
13. Рудницька О. П. Вплив музичного сприйняття на розвиток професійно-значущих якостей майбутнього вчителя. *Педагогіка і психологія*. Київ, 1994. № 4. С. 98–106.
14. Семенов В. Е. Социальная психология искусства. Ленинград : ЛГУ, 1988. 169 с.
15. Сорокин П. А. Социальная и культурная динамика / пер. с англ., вст. стаття и комментарии В. В. Сапова. Москва : Астрель, 2006. 1176 с.
16. Татаркевич В. Історія шести понять: Мистецтво. Прекрасне. Форма. Творчість. Відтворництво. Естетичне переживання. Київ : Юніверс, 2001. 368 с.
17. Хренов Н. А. Социальная психология искусства: переходная зона : монография. Москва : Альфа-М, 2005. 624 с.

-
18. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории / пер. с нем., вступ. ст. и прим. К. А. Свасьяна. Москва : Мысль, 1993. Т. 1: Гештальт и действительность 663 с.
 19. Funk B. S. The Psychology of Art Appreciation Copenhagen : Museum Tusulanum Press, University of Copenhagen. 1997. V. XII. 321 p.
 20. Lord C. Indexicality, not circulatory: Dickie's new definition of art. *J. of aesthetics a art criticism*. Philadelphia, 1987. Vol. 45. № 3. P. 229–232.
 21. Malchiodi C. A., Mc Niff S. Expressive Therapies. Guilford Press, 2006. 320 p.
 22. Malchiodi C. A. Handbook of Art-Therapy / ed. by Cathy A. Malchiodi. Guilford Press, 2011. 496 p.
 23. Schechner R. Performance Studies: An Introduction / ed. Sara Bradu. London ; New York : Routledge, 2013. 377 p.

УДК 316.6: 316.616801.73
doi: 10.15330/psp.22.15–26

Larysa Zahrai

GENDER IDENTITY OF WOMEN IN UKRAINE AS A RESULT OF CULTURAL TEXTS INTERPRETATION

У статті аналізується проблема конструювання гендерних моделей ідентичності української жінки у соціокультурному контексті. Розглядається гендер як соціокультурний конструкт, що створюється завдяки соціокультурному досвіду, культурним текстам в яких створюються гендерні моделі, які легітимізуються інституціями соціалізації і визначають формування гендерної ідентичності в певній культурі. Гендерна ідентичність розглядається як усвідомлення аспекту «Я» пов'язаного з культурним визначення мужності і жіночності. Розкривається роль культури як тексту у формуванні соціокультурного досвіду людини, створенні нових гендерних смислів, концептів. Пізнаючи тексти культури, особистість розвивається як дискурсивний суб'єкт. Висвітлюються різні тексти культури, які поділяються на символічні, метафоричні та теоретичні (концептуальні), аналіз яких дозволяє визначити концепти гендерної культури українців, які визначають конструювання моделей гендерної ідентичності жінок. Проаналізовано ключові концепти гендерних відносин, гендерної ідентичності жінки в Україні через призму різноманітних суспільств, що жили на її території у різні періоди часу на основі аналізу наукових публікацій, статей з даної проблематики.

Ключові слова: *гендер, гендерна ідентичність, культурний текст, інтерпретація, концепт гендерної культури, гендерна модель, соціокультурний конструкт.*

The paper focuses on the problem of constructing gender models of a Ukrainian woman's identity in a social-cultural context. Gender identity is analyzed as a comprehension of the individual «Self», connected with cultural determination of masculinity and femininity. The role of culture is being disclosed as a text within formation of social-cultural experience of a person, creation of new gender senses, concepts. Comprehending cultural texts, a personality develops as a discursive subject. The paper gives coverage to different cultural texts, the analysis of which let us identify concepts of Ukrainians' gender culture, which determine construction of models of women's gender identity. Crucial concepts of gender relations, gender identity of a woman in Ukraine are analyzed in the light of different communities which inhabited its territory over various periods of time on the basis of academic studies, papers devoted to the current problem.

Keywords: *gender, gender identity, cultural texts, interpretation, concepts of Ukrainians' gender culture, gender models, social-cultural construct.*